

Елементи цифровізації в цивільному судочинстві України

Ратушна Богдана Петрівна¹

Опубліковано	Секція	УДК
05.01.2024	Право	347.91/.95 +347.921

DOI: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.10468951>

Ліцензовано за умовами Creative Commons BY 4.0 International license

Анотація. У статті проаналізовано елементи цифровізації в цивільному судочинстві України, які запроваджені, зокрема на підставі Закону України від 19.10.2023 р. № 3424-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо уточнення обов'язків учасників судової справи». Здійснено правову оцінку елементам цифровізації, запровадженим означеним Законом, в контексті необхідності вдосконалення порядку вручення процесуальних документів в цивільному судочинстві України. Виявлено тенденції посилення процесів цифровізації в цивільному судочинстві України, які тривають протягом останніх років. Констатовано, що процеси цифровізації судочинства здійснюються значною мірою на підставі Наказу Державної судової адміністрації України від 22 грудня 2018 року № 628 «Про проведення тестування підсистеми «Електронний суд» у місцевих та апеляційних судах» та Стратегії розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021 – 2023 роки, затвердженої Указом Президента України від 11.06.2021 р. № 231/2021.

Зроблено висновок про те, що елемент цифровізації цивільного судочинства, який передбачає обов'язкову реєстрацію електронних кабінетів в ЄСІТС для таких потенційних учасників судових справ як адвокати, нотаріуси, державні та приватні виконавці, арбітражні керуючі, судові експерти, органи державної влади та інші державні органи, зареєстровані за законодавством України як юридичні особи, їх територіальні органи, органи місцевого самоврядування, інші юридичні особи, зареєстровані за законодавством України є позитивним, адже передбачає декілька способів вручення процесуальних документів особам, які зареєстрували електронний кабінет: основний спосіб - шляхом надіслання документів в зареєстрований електронний кабінет, та додатковий (субсидіарний) спосіб - надіслання документів у письмовому вигляді за наявності відповідних підстав (у разі знеструмлення електромережі суду чи настання інших обставин, які унеможливають функціонування Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи). Наявність у ЦПК України таких альтернативних способів вручення процесуальних документів спрощує та пришвидшує цю зазвичай тривалу процедуру, а також дає можливість уникнути низки негативних чинників, які можуть бути спричинені воєнним чи надзвичайним станом в Україні.

Ключові слова: цифровізація, цивільне судочинство, електронний кабінет, процесуальні документи.

¹ к.ю.н., доцент, професор кафедри права, Львівський національний університет природокористування, <https://orcid.org/0000-0003-2645-9242>

Elements of digitalization in the civil justice of Ukraine

Annotation. The article analyzes the elements of digitization in the civil justice system of Ukraine, implemented, in particular, on the basis of the Law of Ukraine dated 19.10.2023 No. 3424-IX "On Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine Regarding the Clarification of the Obligations of the Participants in a Court Case." A legal assessment of the digitalization elements introduced by the said Law was carried out in the context of the need to improve the procedure for serving procedural documents in the civil justice system of Ukraine. The trends of strengthening digitalization processes in the civil justice of Ukraine, which have been ongoing for the past few years, have been revealed. It was established that the processes of digitalization of the judiciary are carried out largely on the basis of the Order of the State Judicial Administration of Ukraine dated December 22, 2018 No. 628 "On Testing the Electronic Court Subsystem in Local and Appeal Courts" and the Strategy for the Development of the Justice System and Constitutional Judiciary for 2021-2023 years, approved by the Decree of the President of Ukraine dated June 11, 2021 No. 231/2021.

It was concluded that the element of digitalization of civil proceedings, which provides for the mandatory registration of electronic offices in EUICTS for such potential participants in court cases as lawyers, notaries, public and private executors, arbitration managers, judicial experts, state authorities and other state bodies, registered under the legislation of Ukraine as legal entities, their territorial bodies, local self-government bodies, other legal entities registered under the legislation of Ukraine is positive, because it provides for several ways of serving procedural documents to persons who have registered an electronic cabinet: the main way is by sending documents to the registered electronic office, and an additional (subsidiary) method - sending documents in writing if there are relevant reasons (in the event of a power outage of the court's power grid or other circumstances that prevent the functioning of the Unified Court Information and Telecommunication System). The presence of such alternative methods of service of procedural documents in the CPC of Ukraine simplifies and speeds up this usually lengthy procedure, and also makes it possible to avoid a number of negative factors that may be caused by the state of war or emergency in Ukraine.

Keywords: digitization, civil justice, electronic office, procedural documents.

Вступ

Процеси цифровізації в цивільному судочинстві України тривають протягом останніх років. Однак, збройна агресія країни-сусіда та введення воєнного стану в Україні змусила законодавця пришвидшити ці процеси і внести низку змін до Цивільного процесуального кодексу України з метою його адаптації до нових викликів сьогодення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наукові дослідження процесів цифровізації та диджиталізації у різноманітних правових процедурах, зокрема у судочинстві, в Україні зустрічаються не часто. До небагатьох науковців, які присвятили свої праці означеній тематиці, належать, зокрема, Є. Дядюк, І. Гутник, В. Рудюк, В. Фрончко.

З огляду на це вважаємо актуальним і потрібним дослідити елементи цифровізації в цивільному судочинстві України.

Постановка завдання. Наведене свідчить про необхідність дослідження та аналізу елементів цифровізації в цивільному судочинстві України, запроваджених, зокрема на підставі Закону України № 3424-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо уточнення обов'язків учасників судової справи», та надання правової оцінки таким елементам цифровізації в контексті необхідності вдосконалення порядку вручення процесуальних документів в цивільному судочинстві України.

Результати

Варто погодитись, що виникнення цифрових технологій і віртуального простору є закономірним наслідком науково-технічних досягнень людства. На сьогодні цифрові технології активно застосовують у сфері права, зокрема в правозастосуванні [1, с. 82-85]. Науковці слушно зазначають, що сьогодні в українському правовому полі практично немає такого виду юридичної діяльності, де б не використовувалися комп'ютеризація, комп'ютерні технології та Інтернет. Автоматизація багатьох суспільних процесів набуває шалених обертів. Стосується це і юридичної професії. Цифрові комп'ютерні технології в юридичній сфері розвиваються за такими напрямками: автоматизація типових юридичних послуг, застосування юридичних онлайн-сервісів, «диджиталізація» державних послуг і надання їх в режимі онлайн, перехід до системи електронного правосуддя, моделювання юридичних рішень на підставі штучного інтелекту та ін. [2, с. 144-148].

Поступово в юридичну термінологію входить таке поняття як «електронний суд», яке було запроваджене наказом ДСА України від 22 грудня 2018 року № 628 «Про проведення тестування підсистеми «Електронний суд» у місцевих та апеляційних судах» [3].

У подальшому важливі кроки щодо цифровізації судочинства були передбачені Стратегією розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021 – 2023 роки [4], якою визначено основні напрями розвитку системи правосуддя, зокрема і його цифровізації. Щодо останньої, то Стратегією було передбачено, зокрема:

- запровадження можливості розгляду онлайн певних категорій справ незалежно від місцезнаходження сторін і суду та інших сервісів електронного судочинства;
- упровадження сучасного електронного діловодства в суді, електронного ведення справ, електронних комунікацій із судом, кабінету судді та кабінету учасника процесу.

У 2022 році з початком повномасштабного вторгнення РФ доступ до публічних реєстрів (зокрема, реєстру судових рішень, автоматизованої системи виконавчого провадження) було взагалі обмежено, учасників справ заохочували брати участь у засіданнях дистанційно (або взагалі не брати – за допомогою подання заяви про письмове провадження у справі), подавати документи в електронному вигляді, а для підпису документів було розроблено та впроваджено Дія.Підпис [5].

Попри значні перешкоди для подальших процесів цифровізації судочинства через пошкодження / знищення комунікаційних мереж, інфраструктури й обмежений доступ до електронних послуг у зоні бойових дій і тимчасової окупації законодавець продовжує пошук шляхів подолання означених проблем та створення безперешкодного доступу до правосуддя.

Важливу роль в цьому контексті відіграє Закон України № 3424-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо уточнення обов'язків учасників судової справи» [6], який передбачив деякі зміни до Цивільного процесуального кодексу України (надалі – ЦПК) в частині запровадження окремих елементів цифровізації в судовій процедурі щодо порядку вручення процесуальних документів.

Зокрема, змін зазнала стаття 14 ЦПК [7], у абзаці першому частини шостої якої передбачено, що адвокати, нотаріуси, державні та приватні виконавці, арбітражні керуючі, судові експерти, органи державної влади та інші державні органи, зареєстровані за законодавством України як юридичні особи, їх територіальні органи, органи місцевого самоврядування, інші юридичні особи, зареєстровані за законодавством України, реєструють свої електронні кабінети в Єдиній судовій інформаційно-телекомунікаційній системі або її окремій підсистемі (модулі), що забезпечує обмін документами, в обов'язковому порядку. Інші особи реєструють свої

електронні кабінети в Єдиній судовій інформаційно-телекомунікаційній системі або її окремій підсистемі (модулі), що забезпечує обмін документами, в добровільному порядку".

Відповідно до ч. 7 ст. 14 ЦПК, особі, яка зареєструвала електронний кабінет в Єдиній судовій інформаційно-телекомунікаційній системі або її окремій підсистемі (модулі), що забезпечує обмін документами, суд вручає будь-які документи у справах, в яких така особа бере участь, виключно в електронній формі шляхом їх направлення до електронного кабінету такої особи, що не позбавляє її права отримати копію судового рішення у паперовій формі за окремою заявою.

В умовах воєнного чи надзвичайного стану у разі знеструмлення електромережі суду чи настання інших обставин, які унеможливають функціонування Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи (ЄСІТС) або її окремої підсистеми (модуля), що забезпечує обмін документами, суд може вручати особі, яка зареєструвала електронний кабінет, будь-які документи у справах, в яких така особа бере участь, у паперовій формі (ст. 14 ЦПК України).

Отже, на підставі аналізованого Закону України № 3424-ІХ передбачено важливий елемент цифровізації цивільного судочинства, який передбачає обов'язкову реєстрацію електронних кабінетів для таких потенційних учасників судових справ як адвокати, нотаріуси, державні та приватні виконавці, арбітражні керуючі, судові експерти, органи державної влади та інші державні органи, зареєстровані за законодавством України як юридичні особи, їх територіальні органи, органи місцевого самоврядування, інші юридичні особи, зареєстровані за законодавством України. Реєстрація електронних кабінетів має відбутись в Єдиній судовій інформаційно-телекомунікаційній системі або її окремій підсистемі (модулі), що забезпечує обмін документами. Після реєстрації електронних кабінетів у вищевказаній системі суд вручає будь-які документи у справах, в яких така особа бере участь, виключно в електронній формі шляхом їх направлення до електронного кабінету такої особи. Такий порядок вручення документів є значно швидшим і більш надійним від звичного для нас порядку надіслання поштової кореспонденції рекомендованим листом. Разом з тим учасники справи, які мають електронні кабінети, зареєстровані в ЄСІТС, можуть отримати копію судового рішення у паперовій формі за окремою заявою.

Суд також може вручати особі, яка зареєструвала електронний кабінет, будь-які документи у справах, в яких така особа бере участь, у паперовій формі у разі знеструмлення електромережі суду чи настання інших обставин, які унеможливають функціонування ЄСІТС в умовах воєнного чи надзвичайного стану.

Висновки

На наш погляд, такі зміни до порядку вручення процесуальних документів учасникам цивільної справи, які зареєстрували електронний кабінет, є позитивними, адже передбачають декілька способів такого вручення: основний спосіб - шляхом надіслання документів в зареєстрований електронний кабінет, та додатковий (субсидіарний) спосіб - у письмовому вигляді за наявності відповідних підстав (у разі знеструмлення електромережі суду чи настання інших обставин, які унеможливають функціонування Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи). Наявність у ЦПК України таких альтернативних способів вручення процесуальних документів спрощує та пришвидшує цю зазвичай тривалу процедуру, а також дає можливість уникнути низки негативних чинників, які можуть бути спричинені воєнним чи надзвичайним станом в Україні.

Список використаних джерел

1. Рудюк В. С. Диджиталізація в сучасному судочинстві. Філософські та методологічні проблеми права. 2020. № 2. С. 82-85.
2. Фрончко В. До питання про цифрову юриспруденцію. Актуальні проблеми правознавства. 2019. Вип. 2 (18). С. 144–148.
3. Про проведення тестування підсистеми «Електронний суд» у місцевих та апеляційних судах.: Наказ Державної судової адміністрації України від 22 грудня 2018 року № 628. URL: https://dsa.court.gov.ua/userfiles/media/628_18.pdf
4. Про Стратегію розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021 – 2023 роки, затверджена Указом Президента України від 11.06.2021 р. № 231/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/231/2021>
5. Дядюк Є., Гутник І. Диджиталізація цивільного судочинства . Юрист&Закон. 2023. № 29. URL: https://uz.ligazakon.ua/magazine_article/EA016842.
6. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо уточнення обов'язків учасників судової справи : Закон України від 19.10.2023 р. № 3424-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3424-20>
7. Цивільний процесуальний кодекс України : Закон України від 18 березня 2004 р. № 1618-IV / Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>